

Yttrande
2006-10-09

Till dnr 14-93/2006
U2006/3427/Kr

Utbildnings- och kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Plats på scen – Betänkande av Kommittén för jämställdhet inom scenkonstområdet

U2006/3427/Kr

Konstnärsnämndens uppgift är att stödja professionella konstnärers arbete, utveckling och internationella kontakter, vilket först och främst görs genom stipendier och bidrag. Nämnden har också som uppgift att underrätta sig om konstnärers ekonomiska och sociala villkor och att därmed ge underlag till konstnärspolitiken.

Konstnärsnämnden väljer att kommentera de delar som direkt berör nämndens arbete men även delar som vi ser berör konstnärers villkor.

Konstnärsnämndens allmänna bedömning

Konstnärsnämnden anser att kommittén för jämställdhet inom scenkonstområdet med sitt betänkande och sin utåtriktade verksamhet under sin verksamhetsperiod genomfört ett viktigt arbete för jämställdheten. Kommittén har med största sannolikhet även genomgripande förändrat bilden av och den framtida praktiken inom den svenska dansen, musiken och teatern. Det är nu av vikt att det arbete och processer som satts igång får ett fortsatt stöd och engagemang av berörda parter.

Med sitt omfattande betänkande visar kommittén på bredden, mångfalden och komplexiteten i diskussionerna runt begreppet jämställdhet mellan könen. Kommittén ger även förslag som syftar till förändring inom först och främst det statliga området. Många av dessa förslag bör genomföras, andra utredas och ifrågasättas men vi anser att än viktigare är de mer idébaserade kapitlen; 3 *Att analysera den rådande könsordningen inom scenkonstområdet*, 4 *Hur dessa strukturer kan förändras* och 7 *Verka på samma villkor*. Dessa kapitel tillsammans med essäerna av fristående skribenter kan utgöra ett avstamp för förändringar för konstnärers villkor inom konstområdena dans, musik och teater och inte enbart de offentligt stödda institutionerna på statlig nivå. Merparten av dagens professionellt verksamma konstnärer verkar som frilansande arbetstagare eller uppdragstagare. För att förändra dessa individers arbetsmarknad så att jämställdhet uppnås mellan könen krävs betydligt mer än att förändra de offentliga institutioner där endast en mindre andel konstnärer är anställda.

Jämställdhet och konstnärlig frihet

Betänkandet argumenterar för att den konstnärliga friheten inte inskränks av ökad jämställdhet. Kommittén menar att jämställdhetsmålen på kulturområdet bör handla om att styra resurser, inte styra de konstnärliga processerna.

Konstnärsnämnden ser att det är av vikt att jämställdhetsmålen som ställs upp av staten inom kulturpolitiken, för myndigheter och statliga institutioner är nogsamta formulerade så att de inte finns tvivel om att den linjen hålls.

Konstnärsnämnden menar att den konstnärliga friheten alltid skall värnas. Jämställdhetens mål och vägar för att dessa skall uppnås måste därför formuleras i samklang med respektive konstnärlig institution.

1.1.7 Konstnärlig frihet som argument mot förändring

Kommittén resonerar runt begreppet armslängdsavstånd och ifrågasätter också begreppet med utgångspunkt från att det tillsammans med begreppen konstnärlig kvalitet och kulturarv tycks stå i vägen för jämställdhet men även demokrati.

Konstnärsnämnden anser att det är olyckligt att begreppet armslängdsavstånd som nämnden anser är en central och nödvändig princip att upprätthålla inom den statliga kulturpolitiken ställs mot möjligheten till jämställdhet och till och med demokrati. Nämnden anser såsom betänkandet även menar att det är centralt att analysera sitt eget användande av begreppen konstnärlig kvalitet och även kulturarv men kanske än mer att ifrågasätta den egna institutionens reproduktion, en process kallad "göra som man brukar" som beskrivs i Eva Marks essä *Jämställhetsarbete med konservativa rebeller*.¹ Konstnärsnämnden ser att detta är fullt möjligt att göra samtidigt som principen om armslängdsavstånd kvarstår.

1.1.8 Verksamhetsanalys och organisationsutveckling

Konstnärsnämnden ställer sig positiv till förslaget om en arena för forskningskommunikation i samverkan mellan Kulturrådet och Konstnärsnämnden samt andra relevanta aktörer med förutsättningen att medel tillförs för en sådan verksamhet.

2.1 Nya mål för jämställdhet i scenkonsten

Konstnärsnämnden ställer sig bakom de övergripande jämställdhetsmål som betänkandet formulerar. Dock med en undran över bisatsen i den andra punkten "som ger ekonomisk självständighet livet ut"² Enligt nämndens erfarenheter och kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala villkor är det svårt att i Sverige enbart försörja sig på sin inkomst från sin konstnärliga verksamhet, speciellt om man ser på de frilansande konstnärerna inom det som kommittén definierar som scenkonst. Att då även tala om ekonomisk självständighet *livet ut* pekar på individens ekonomi under pensionen som i sig är ett stort problem för många konstnärer. Det är därför inte rimligt att målsättningen skrivs in i generella jämställdhetsmål. Målsättningen kan istället diskuteras i visioner inom den generella konstnärspolitikerna och i relation till andra berörda politikområden.

Konstnärsnämnden anser att det är av mycket stor vikt att kommittén så tydligt har pekat ut kroppslig integritet som ett mål för jämställdheten inom scenkonsten och därmed problemen med sexuella trakasserier.

Konstnärsnämnden finner Europarådets definition av jämställdhetsintegrering som används inom EU relevant och uppdraget att jämställdhetsintegrera verksamheter som en högst användbar princip för att uppnå jämställdhetsmålen även inom kultursektorn.

¹ s. 287, SOU 2006:42

² s. 68, SOU 2006:42

2.2.2 Nationella scenkonstinstitutioner

Konstnärsnämnden håller med om betänkangets åsikt att nationella institutioner skall vara förebilder som arbetsplatser inom konstområdena och då även med arbetet att uppfylla jämställdhetsmålen. De förslag som betänkanget gör angående organisation vid de nationella institutionerna bör kunna genomföras.

Repertoar: kvantitativt jämställdhetsmål

Nämnden finner förslaget om en jämställdhetskod för scenkonsten intressant och ser tydligt vikten av den diskuterande och analyserande delen av förslaget med principen "följ eller förklara". Vi tror dock att förslaget, om det skall genomföras skulle få större genomslagskraft och positivt mottagande om det gjordes som ett treårigt projekt i samarbete med scenkonstens institutioner. Nämnden tror att förslaget bör beredas vidare också på grund av att det tydligt befinner sig i gränslandet mellan styrning av resurser och styrning av konstnärlig frihet.

Konstnärsnämnden anser inte att den här typen av kvantitativa målsättningar skall skrivas in i regleringsbrev för konstnärliga institutioner. Med ovanstående resonemang avslår vi det nuvarande förslaget om kvantitativa jämställdhetsmål för repertoar.

3 Att analysera den rådande könsmaktordningen inom scenkonstområdet

Konstnärsnämnden finner kapitlet intressant och att analyserna och de bedömningar som görs är relevanta och trovärdiga.

4 Hur dessa strukturer kan förändras

Konstnärsnämnden är positiv till princip två, jämställdhetsintegrering.

Inom den första principen om kulturpolitisk styrning kan en inkonsekvens inläsas mellan viljan till konkretare uppdrag och återrapporteringskrav från uppdragsgivaren statens sida gentemot institutionerna och myndigheterna och det sätt som kommittén själv väljer att tolka sitt eget uppdrag "att lämna förslag till hur ett genus och jämställdhetsperspektiv kan bli en obestridd och påverkande kraft inom scenkonsten. Vi har valt att tolka detta som en vision."³ Kommittén menar vidare att den ser att symbolstyrning av scenkonsten riskerar att bli kontraproduktiv.

Konstnärsnämnden håller med om att förslagen bör ses som en vision men anser att visioner till högre del bör delas av både uppdragsgivare och uppdragstagare. S.k. symbolstyrning i regleringsbrev har sitt berättigande på kulturens och konstens område, men kanske skall uppdragsgivaren ha tydligare visioner. Visioner som beskrivs på ett mer omfattande sätt än i några korta rader i ett regleringsbrev. Regleringsbrev och uppdrag till myndigheter och institutioner bör ständigt revideras men övertygelsen om att myndigheter och institutioner endast kan nå resultat genom att få detaljerade, s.k. "tydliga", och mätbara uppdrag och återrapporteringskrav kan ifrågasättas och bör analyseras djupare.

Konstnärsnämnden håller med om kommitténs slutsats att det är "viktigt att människor som har makt i scenkonsten organisationer lyssnar på dem som står utanför eller befinner sig längre ned i organisationerna. Detta inte minst viktigt, ifall man har uppfattningen att jämställdhet endast är en 'pålaga' som kommer uppifrån".⁴

³ s. 192, SOU 2006:42

⁴ s. 244, SOU 2006:42

5.3 Konstnärsnämnden

Betänkandet beskriver utförligt Konstnärsnämndens arbete med jämställdhet inom stipendie- och bidragsgivningen samt inom verksamhetsgrenen Bevakningen av konstnärers ekonomiska och sociala villkor. Nämnden menar att betänkandet beskriver arbetet korrekt och håller med om slutsatsen att det behövs ökade resurser för att bl.a. fördjupa kunskaperna om skillnader i villkoren mellan könen inom scenkonsten.

7 Verka på samma villkor

Konstnärsnämnden anser att kapitel 7 som redogör för villkoren på scenkonstens arbetsmarknad ur jämställdhetsperspektiv är en unik och viktig sammanställning av läget inom scenkonsten. Betänkandet för fram viktiga aspekter med beskrivningen av problematik för frilansande konstnärer samt av sexuella trakasserier inom scenkonstområdet. Konstnärsnämnden vill påpeka vikten av att ett framtida arbete för jämställdhet inom kultur- och konstområdena även sker ur de enskilda konstnärernas synvinkel.

7.7.4 Andra politikområden

Kommittén framför ett flertal förslag på analyser och utredningar vilka Konstnärsnämnden har förhoppningar om att kunna genomföra om resurser tillförs myndigheten.

Beslut i detta ärende har fattats av Konstnärsnämndens styrelseordförande Carl Tham den 20 november 2006. I ärendet har samtliga ledamöter i Konstnärsnämndens styrelse och arbetsgrupperna för komponister, musiker och sångare samt teater-, dans- och filmkonstnärer hörts. Föredragande tjänsteman har varit kanslichef Ann Larsson.

Ann Larsson
Kanslichef